

Vystavení Grand Prix na hvězdárně ve Zlíně pod zatmělým Měsícem.

Čtvrtek 7. září, něco po páté hodině odpolední. Na hvězdárnu přicházejí architekturychtiví návštěvníci. Stěny jsou pokryty panely s fotografiemi domů z celé republiky. Všechno pestře strakaté, první zvědavci si prohlížejí vystavené obrazy. Kdosi se telefonicky ptá, zda bude večer vidět zatmění Měsíce a kdy může přijít. Nebe je čisté, zatmění snad bude, ale obávám se, že se při něm Měsíc schová také za stromy, a tak telefonistu posílám s triedrem na opačný konec města. Jan Melichar, který vážil cestu až z Brna, nás přenesl do Číny mezi traktoristy a pomníky a souvislosti v našich myslích dávno v minulost zasuté. Pokouším se představit si, jak na opačném konci Zeměkoule také někdo podobně promlouval před stejnými panely k potomkům čínských traktoristů z padesátých let. Zveme návštěvníky, kterých se sešlo kolem čtyřiceti, na víno, prospekty od sponzorů, hovorům o architektuře a slibujeme i zastíněný Měsíc. V sále nabízíme architekturu, nad střechou pak celý zbytek vesmíru.

Vždy když připravuji takto rozsáhlou výstavu a jsem přinucen nedostatkem místa vystavit jen část, protože se do sálu všechny přihlášené práce nevejdou, probíhá to velmi podobně. Nejprve všechny panely s fotografiemi a dokumentací rozestavíme podél stěn a ještě podle židlí nahromaděných uprostřed. Tak vzniknou dva kruhy obrazů. Jeden, ten který je podél stěn, nahlížíme zevnitř kruhu a druhý, který je opřen o židle, nahlížíme z vnější strany. Chodíme a vybíráme panely a přeskupujeme je po dvojicích u stěn a ty, které se nevejdou, odnášíme na chodbu. Vznikne tak vymyšlené obrazové město, ve kterém můžeme přemísťovat celé již hotové domy. Jaké by to bylo postavit takové město ve skutečnosti v nějaké skutečné krajině? Domy, které by se tam nevešly, by byly vyloučeny někam na chodbu (jak bychom v krajině takovou chodbu hledali?) a zbylé stavby bychom mohli rozestavět do mnoha rozličných variant jednoho města. Samozřejmě ty porotou vybrané a stigmatizované by měly nárok na prostor kolem nějakého výsadního krajinomísta. Vždy je možné najít místo, které je nějak lepší než ta ostatní a stavitelé o něj mají větší zájem. Na obrazech však byly domy nové, rekonstruované, domy určené do mezer mezi jiné domy. Lákala mne možnost rozestavit koncept města pro tyto domy novým způsobem, jinak, než to je v místě jejich dnešního fyzického pobývání. Bylo by potřeba určit nový řád ulic, vytvořit nové proluky a možná i nová okolí rekonstruovaných ruin. Otáčet fasády ke světovým stranám by si možná vynutilo nové rozvržení světových stran, protože většina domů byla navržena tak, aby se orientovala podle sluneční a půlnoční strany, ale když jim najdeme nová místa, třeba by se na všechny stavby volného prostoru slunečním směrem nedostávalo. V extrému svět, kde je na všechny strany jen jih, je už nachystaný na severním pólu, ale tam by zase bylo moc zima. Byla by to obtížná úloha. Zajímavé by bylo sledovat, jak spolu budou stavby hovořit v nových sousedstvích a souvislostech. Prozatím se

budovy mnohdy tváří, že jejich tvar a čitelnost je dána místem, do kterého jsou jednou provždy umístěny. Jak by to bylo v novém městě postaveném jen z těch nejstaveb poslední doby? Pomineme-li přizpůsobení uliční čáry, výšku římsy a podobné požadované regulační prvky, co vše je zdůvodnitelné souvislostí s místem stavby? Obhájí budova svoji kvalitu i bez podpory okolních domů, a pokud ano, co je vlastně tou požadovanou kvalitou? Navíc na panelech je vždy jen část toho, co je možné zažít s budovou ve skutečnosti. Je tam zobrazitelná jen velmi malá část možností, které každá stavba uskutečňuje. A právě s tímto vědomím je nutno výstavu prohlížet. Jinak budovu vnímá divák, kterému je nabídnuta na fotografické výstavě, jinak kolemjdoucí návštěvník města, a jiné její vlastnosti pozná uživatel, který v ní pobývá dlouhou dobu každý den. Ke každému z nich stavba nutně musí promlouvat jinak. Proto ani při vystavování architektury není možné najít „to jediné správné“ vystavění obrazového města. Každá budova bude vždy jen částí nabídnutého dialogu. Jak v něm návštěvník umí pokračovat a kam jej následně nasměruje, je jen na něm.

Přeci jen jsme však s Janem při čtení jedné stavby na stěně byli trochu na pochybách. Je opravdu nezbytnou podmínkou, aby stavba nabídla svému návštěvníkovi možnost dialogu? Nenalháváme si tady něco? Co se stane, když v budově žádnou vstřícnost a pobídku k dialogu nenalezneme? Odhlédnu-li od personifikace architektury, je asi pro návštěvníka důležité, aby se ve městě orientoval. Sám bych rád žil ve městě, ve kterém se vyznám, a když se dostanu do cizích měst, snažím se co nejrychleji najít místa, která mne zajímají a pamatovat si cestu zpět, odkud jsem přišel. Jsou stavby, které mi to usnadňují a ty druhé. Ve fasádách je možno číst a velmi často je důležité všechno, čeho jsem schopen si během krátkého míjení schopen všimnout. Městem je nutné procházet s vědomím okolního prostoru, který pokračuje i nad horizontem pouličního chodce. Mnohdy však v městském prostoru objevím stavbu, se kterou si nevím rady. Nepodaří-li se mi nalézt vstup, rozumím tomu tak, že tento dům si nepřejde, abych jej poznal i zevnitř. Nepodaří-li se mi porozumět jeho plášti, pod nímž se skrývá vše, kvůli čemu jej lidé vytvořili, může to být také jen tím, že jsem se ještě nenaučil jazyku, kterým na mne mluví. Možná se mi to jednou povede, ale útěchou mi budiž, že je mnoho jazyků na světě, mnoho lidí, kteří jimi promlouvají a přitom se o většině z nich do konce svého života ani nedozvím. Co když je to s domy ve městě podobné?

A úplně nakonec jako závěr promlouvání s domy jsme vystoupili na pozorovatelnu k dalekohledu a dívali se, jak na nás z jasného nebe pohlíží Měsíc v úplňku a na jeho žlutavě bílých pláních se rozlévá stín Země vytvářející tak obraz mhouřícího oka noční tmy.

Zlín 15. 9. 2006, psáno pro Informační servis Obce architektů